

TA'LIM JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING DIDAKTIK ASOSLARI (OLIY TA'LIM MUASSASALARI MISOLIDA)

XOLIQJONOVA SHAHLO ULUG'BEK QIZI

Andijon Davlat Pedagogika Instituti Pedagogika

P.f.n., v/b prof., A.Negmatova

ANNOTATSIYA

Mazkur ishda oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini takomillashtirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning didaktik asoslari o'rganiladi. Raqamli vositalarning o'qitish mazmuni, shakllari va metodlariga ta'siri, ularning o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Dars jarayonida interaktiv platformalar, virtual laboratoriyalar, masofaviy ta'lim tizimlari va sun'iy intellektga asoslangan ilovalardan foydalanish orqali ta'lim samaradorligini oshirish imkoniyatlari yoritiladi. Ishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida raqamli texnologiyalarni didaktik jihatdan asoslab, amaliyotga tatbiq etish yo'llari ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: *raqamli texnologiyalar, ta'lim jarayoni, didaktik asoslar, oliy ta'lim, interaktiv metodlar*

KIRISH

Bugungi globallashtirish va raqamlashtirish davrida ta'lim tizimi ham tubdan o'zgarib bormoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarida o'qitish jarayonining samaradorligini oshirish, o'quvchilarni faol, mustaqil va ijodiy fikrlaydigan shaxs sifatida shakllantirish uchun raqamli texnologiyalar muhim vositaga aylanmoqda.

Endilikda darslar faqatgina doska va kitob bilan emas, balki virtual muhitda, multimedaviy vositalar orqali, interaktiv platformalarda olib borilmoqda. Bu esa pedagogdan yangicha metodik yondashuvni, darsni rejalashtirishda zamonaviy didaktik imkoniyatlardan foydalana olishni talab etadi.

Pedagogika nazariyasida o'qitish jarayonining markazida o'quvchi turishi, ta'lim esa hayotiylik, faoliyatga yo'naltirilganlik va mazmunlilik tamoyillariga asoslanishi kerakligi ko'p bora ta'kidlanadi. Shu jihatdan qaralganda, raqamli texnologiyalar vositasida tashkil etilgan darslar aynan ushbu talablarga mos keladi.

Masalan, darsda talabalar elektron platforma orqali guruhlarda ishlaydi, mustaqil izlanadi, mavzuga oid videoni tomosha qiladi yoki muammoni hal etuvchi loyiha ishlab chiqadi. Bunday darsda o'qituvchi ma'lumot beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi, fikrlar bo'yicha bahs-munozaraga undovchi shaxs sifatida ishtirok etadi.

Bugungi pedagogik tajribalarda raqamli texnologiyalar yordamida shakllanayotgan yangi turdagi mashg'ulotlar o'quvchini darsga jalb etish, unga mustaqil qaror qabul qilish, tahlil qilish, baholash kabi metakognitivlikni rivojlantirish imkonini bermoqda. Bu esa ta'limni nafaqat zamonaviy, balki hayotga yaqin, real muammolarga javob beruvchi jarayonga aylantiradi. Shunday ekan, raqamli texnologiyalarni faqat vosita sifatida emas, balki pedagogik maqsad va didaktik asoslar bilan uyg'unlashtirib qo'llash bugungi ta'lim islohotlarining ajralmas qismiga aylanmoqda.

ASOSIY QISM

Oliy ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishda elektron ta'lim platformalari muhim o'rin tutadi. Ushbu platformalar yordamida o'qituvchi dars mazmunini boyitadi, o'quvchilarni mustaqil ishlashga undaydi va ta'lim jarayonini interaktiv shaklda tashkil etadi. Eng muhimi, bunday tizimlar o'qituvchi va talaba o'rtasida uzluksiz aloqani ta'minlaydi, ta'lim jarayonini vaqt va makondan qat'iy nazar davom ettirish imkonini yaratadi.

Masalan, Moodle platformasi orqali o'qituvchi har bir mavzuga doir elektron dars modullarini joylashtiradi. Ushbu modullarda mavzuga oid matnli materiallar, testlar, topshiriqlar va muhokama forumlari mavjud bo'ladi. Talabalar ushbu materiallarni mustaqil o'rganadi, savollarga javob beradi, fikr bildiradi va o'z bilimini sinovdan o'tkazadi. Shu bilan birga, o'qituvchi ularning faolligini nazorat qiladi, fikriga tayanadi va kerakli pedagogik yo'naltirishni beradi.

Google Classroom platformasi esa ayniqsa dars jarayonini soddalashtirish va talabalarning topshiriqlarini tizimli boshqarish uchun qulay vosita hisoblanadi.

O'qituvchi bu yerda dars jadvalini, elektron darsliklarni, video darslarni joylashtiradi. Talabalar esa har bir topshiriqni elektron shaklda topshiradi, sharhlar yozadi, o'z savollarini yozma tarzda beradi. Bu platforma darslarni masofadan turib tashkil qilish imkonini beradi, talabalar esa o'z bilimini va faoliyatini mustaqil rejalashtirishga odatlanadi.

Edmodo platformasi esa ijtimoiy tarmoq shakliga yaqin bo'lgani uchun talabalar uchun yanada qiziqarli muhit yaratadi. O'qituvchi o'quvchilar bilan erkin muloqot qiladi, dars jarayonida ko'tarilgan savollarni ochiq muhokamaga qo'yadi. Talabalar o'z fikrlarini yozma ravishda ifodalaydi, bir-biriga javob beradi, bahs yuritadi. Bu esa ularning muloqot ko'nikmalarini, tahliliy fikrlashini va ijtimoiy faolligini rivojlantiradi.

Kreativ yondashuvlardan yana biri bu Padlet platformasidir. Dars jarayonida o'qituvchi mavzuga oid devor yaratadi va talabalarni unga fikr, savol yoki material joylashtirishga chorlaydi. Talabalar o'zlari topgan resurslar, video lavhalar, rasmlar, izohlar va loyihaviy g'oyalarni shu devorga joylashtiradilar. Bu o'quv muhitini vizual

va ochiq muloqotli tarzda tashkil etish imkonini beradi. O'qituvchi esa bu jarayonni yo'naltiradi va har bir talabani darsga faol jalb etadi.

LearningApps platformasi esa darsni interaktiv va o'yinli tarzda olib borish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Bu yerda o'qituvchi mavzuga oid mini o'yinlar, so'z topish, juftlik tanlash, testlar tayyorlaydi. Talaba ushbu topshiriqlarni individual yoki guruhda bajaradi. Bu usul talabalarni qiziqtiradi, ularning darsga bo'lgan munosabatini faollashtiradi va o'zlashtirish darajasini oshiradi.

Quizizz va Kahoot kabi baholash platformalari orqali o'qituvchi dars yakunida qisqa, qiziqarli testlar o'tkazadi. Talabalar real vaqt rejimida savollarga javob beradi, natijani darhol ko'radi, o'zini boshqalar bilan taqqoslab ko'radi. Bu esa o'rganish jarayoniga musobaqa elementi qo'shadi va talabani motivatsiyalantiradi.

Trello yoki Notion kabi platformalar dars loyihalarini tashkil qilishda, o'quv rejasini tuzishda va talabalarning mustaqil ishlarini boshqarishda foydalidir. O'qituvchi har bir talabaga vazifa biriktiradi, u esa vazifasini belgilangan muddatda bajaradi va natijasini elektron muhitga joylashtiradi. Bu yondashuv mas'uliyat hissini shakllantiradi va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli ta'lim platformalari oliy ta'lim tizimida zamonaviy, qulay va didaktik jihatdan asoslangan o'quv muhitini yaratishga xizmat qilmoqda. Ular o'qituvchi uchun darsni samarali tashkil etish vositasi, talaba uchun esa mustaqil o'rganish, fikrlash va tajriba orttirish imkoniyatidir. Bu platformalarni pedagogik maqsadga yo'naltirilgan holda qo'llash o'quv jarayonining sifati va mazmunini yangi bosqichga olib chiqadi.

Ta'lim platformalariga mos amaliy misollar

Platforma nomi	Amaliy qo'llanilishi (misol)
Moodle	O'qituvchi "Pedagogik kompetensiyalar" mavzusida elektron modul yaratadi, talabalar uni o'rganib, yakunida mavzu yuzasidan test va ochiq savollarga javob beradi.
Google Classroom	O'qituvchi "Ta'limda motivatsiya nazariyalari" mavzusida taqdimot, matn, video va mustaqil topshiriqlar joylashtiradi. Talabalar har biri topshiriqni bajarib, elektron shaklda topshiradi.
Edmodo	"Zamonaviy tarbiya usullari" mavzusi muhokamaga qo'yiladi. Talabalar fikr bildiradi, bir-birining izohiga munosabat yozadi, o'qituvchi yakuniy tahlilni chiqaradi.
Padlet	"Ta'lim metodlarining turlari" bo'yicha devor yaratiladi. Talabalar o'zlari topgan rasmlar, maqola bo'laklari yoki video lavhalarni devorga joylashtiradi.

Platforma nomi	Amaliy qo'llanilishi (misol)
LearningApps	O'qituvchi "Didaktik tamoyillar" mavzusi bo'yicha interaktiv topshiriq yaratadi: so'zlarni joy-joyiga qo'yish, terminlarni aniqlash. Talabalar uni onlayn bajaradilar.
Quizizz	Dars so'nggida "Pedagogik baholash" mavzusi yuzasidan qiziqarli onlayn test o'tkaziladi. Har bir savolga real vaqt rejimida javob beriladi.
Kahoot	O'qituvchi dars davomida "O'qitish metodlari" mavzusi bo'yicha viktorina tashkil qiladi. Talabalar telefon orqali ishtirok etib, o'z bilimi bilan raqobatlashadi.
Trello	"Ta'limda loyiha asosida o'qitish" mavzusi doirasida talabalar guruhga bo'linadi. Har bir guruhga Trello orqali vazifalar biriktiriladi, muddatli rejalar belgilanadi.

XULOSA

Oliy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni didaktik asosda qo'llash, zamonaviy o'quv jarayonini samarali, faol va interaktiv shaklda tashkil etish imkonini bermoqda. Xususan, Moodle, Google Classroom, Edmodo, Padlet, LearningApps, Quizizz, Kahoot, Trello va Notion kabi ta'lim platformalari o'qitish metodikasini boyitadi, talaba va o'qituvchi o'rtasida ikki tomonlama muloqotni mustahkamlaydi, bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga ko'maklashadi.

Har bir platformaning o'ziga xos funksional imkoniyatlari pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashganda, darslar ijodiy va mazmunli tus oladi. Talabalar mustaqil fikrlaydigan, muammoni hal eta oladigan, o'z bilimni tahlil va taqdim eta oladigan shaxs sifatida shakllanadi.

Raqamli vositalarning dars mazmuni, shakli va metodikasi bilan uyg'unlashgan holda qo'llanilishi — bu faqat zamonaviy texnologiyalarga ergashish emas, balki ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish yo'lida muhim bosqichdir. Bu esa o'qituvchidan puxta didaktik tayyorgarlikni, texnologik savodxonlikni va pedagogik mahoratni talab etadi.

Shunday qilib, raqamli texnologiyalarni pedagogik maqsadga yo'naltirib, maqsadli va izchil qo'llash — zamonaviy oliy ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Qodirov N. N. Ta'limda raqamli texnologiyalar va innovatsion metodlar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.

2. Xolboyeva M. Sh. Pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
3. Rasulova G. S. Oliy ta’limda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish. – Samarqand: Ilm ziyo, 2023.
4. Teshaboyeva D. T., Egamberdiyev A. R. Raqamli pedagogika: nazariy asoslari va amaliy yondashuvlar. – Toshkent: O‘zbekiston pedagogika nashriyoti, 2022.
5. Ergashev M. Q. Ta’limda axborot texnologiyalari: nazariya va amaliyot. – Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti, 2020.

